

رمان و سیاست

تحلیل ادبیات داستانی سیاسی پس از انقلاب اسلامی

دکتر مصطفی گرجی

عضو هیئت علمی دانشگاه پیام‌نور

پژوهشگر گروه پژوهشی زبان و ادبیات فارسی جهاد دانشگاهی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی

سرشناسه	:	گرجی، مصطفی. ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	:	رمان و سیاست: تحلیل ادبیات داستانی سیاسی پس از انقلاب اسلامی / مصطفی گرجی.
مشخصات نشر	:	تهران: جهاد دانشگاهی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۳۸۷ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۱۷۳-۱۹-۳
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیبا
عنوان دیگر	:	تحلیل ادبیات داستانی سیاسی پس از انقلاب اسلامی.
موضوع	:	داستان‌های سیاسی فارسی -- ایران -- تاریخ و نقد
موضوع	:	Political fiction, Persian -- Iran -- History and criticism
موضوع	:	سیاست و ادبیات -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۴
موضوع	:	Politics and Literature -- Iran -- History -- 20 th century
موضوع	:	سیاست و ادبیات
موضوع	:	Politics and Literature
شناسه افزوده	:	پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی.
رده‌بندی کنگره	:	۱۳۹۶ / ۵۴۸ PIR۳۸۵۵
رده‌بندی دیویی	:	۸۰۴ / ۱۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۶۰۰۳۶

رمان و سیاست: تحلیل ادبیات داستانی سیاسی پس از انقلاب اسلامی

دکتر مصطفی گرجی

عضو هیئت علمی دانشگاه پیام‌نور و پژوهشگر حوزه پژوهشی زبان و ادبیات فارسی جهاد دانشگاهی

ناشر: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی

ویراستار فنی و ادبی: غفت نادری‌نژاد

صفحه‌آر: غفت نادری‌نژاد

چاپ نخست: بهار ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

حق چاپ و نشر محفوظ است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی
نشانی: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان دانشگاه،

خیابان شهید وحید نظری، شماره ۴۷

تلفن: ۲-۶۶۴۹۷۵۶۱ ۵-۶۶۹۱۵۹۳۰

دورنگار: ۶۶۴۹۲۱۲۹

E-mail: info@ihss.ac.ir

<http://www.ihss.ac.ir>

این کتاب با حمایت و مشارکت معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی چاپ و منتشر شده است.

سخن پژوهشگاه

گروه زبان و ادبیات فارسی پژوهشگاه علوم انسانی در حوزه ادبیات داستانی معاصر ایران، پژوهش‌های مختلفی را انجام داده است؛ که از آن جمله می‌توان به جریان‌شناسی ادبیات داستانی پس از انقلاب اسلامی اشاره کرد. یکی دیگر از این پژوهش‌ها که در قالب کتاب حاضر عرضه می‌شود، جریان‌شناسی «ادبیات داستانی سیاسی» پس از انقلاب اسلامی است. ادبیات داستانی و به‌ویژه رمان، بیش از هرگونه ادبی دیگر، جایستگی ثبت درونی تحولات فرهنگی و نگرش‌های متضمن آن و نیز تاریخ‌نگاری حیات روزمره آدمی را دارد. مان را می‌توان دریچه‌ای برای شناخت تاریخ فرهنگی انسان ایرانی پنداشت. تحلیل آن، ما با روایات غیریسمی تاریخ روبه‌رو می‌سازد؛ و صدای «دیگری» را آزاد و آشکار می‌کند که در متن ادبیات سبب و ثبت شده است. با این رویکرد، نقد رمان، تلاشی است برای اعتبار بخشیدن به تاریخ غیررسمی کشور، ثبوت و ضعف جریان‌های گوناگون فرهنگی از راه بررسی آنچه متن بیان می‌کند و آنچه ناگفته می‌ماند.

لازم است از اعضای محترم هیئت علمی و شورای علمی گروه پژوهشی زبان و ادبیات فارسی به‌ویژه جناب آقای دکتر مصطفی گرجی گردآورنده کتاب «سر و سرکار خانم دکتر زینب صابرپور رئیس محترم پژوهشکده علوم انسانی پژوهشگاه و همه اعضای شورای انتشارات پژوهشگاه قدردانی و تشکر شود که با نظارت و دقت بسیار، در به‌انجام رساندن طرح پژوهشی، تبادلاً، آن به کتاب منشأ اثر بوده‌اند. بی‌تردید، تدوین و چاپ کتاب به‌صورت کنونی، بدون همکاری «آرشیو اسنادات» و ترویج یافته‌های پژوهشی و نشر آثار علمی، به‌ویژه جناب آقای سیدابوالفضل موسویان، مدیر و آقای رضا صدیقی‌ممان، کارشناس آن اداره امکان‌پذیر نبود. از این‌رو، پژوهشگاه بر خود قرض می‌داند از رحمت این همکاران تشکر و سپاسگزاری نماید.

امید است نشر این کتاب بتواند به گسترش پژوهش‌ها در حوزه ادبیات معاصر فارسی و تعمیق دریافت‌ها از روند دگرگونی‌های فرهنگی عصر جدید یاری برساند و راهگشای پژوهش‌های آینده باشد. پژوهشگاه با انتشار تدریجی یافته‌های پژوهشی گروه، در مجموعه‌ای با عنوان «جستارهایی در ادبیات معاصر»، همواره می‌کوشد بخشی از رسالت خود را در شناسایی مسائل امروز جامعه ایران و ارائه راهکارهایی مناسب به‌انجام برساند.

پژوهشگاه

علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاددانشگاهی

بهار ۱۳۹۶

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۵	گفتار نخست
۱۷	فصل نخست: نگاهی به مسئله پژوهش
۱۹	بخش نخست: تأثیر سیاست بر ادبیات
۳۱	مقدمه
۳۵	۴. آری بر رضع سیاسی و اجتماعی ایران قبل از انقلاب اسلامی
۳۰	ادبیات و سیاست
۳۳	رمان و سیاست
۳۷	رمان سیاسی و تفکر آنها با رمان‌های سیاست‌اندیش، تاریخی، خاطره‌نویسی سیاسی
۳۹	مفاهیم و روش‌های پژوهش در حوزه ادبیات سیاسی
۳۹	آزادی
۴۰	اقتدار و قدرت
۴۱	ادبیات و رمان‌های کارگری
۴۲	سانسور
۴۴	پیشینه‌شناسی ادبیات داستانی سیاسی
۴۷	مهم‌ترین نویسندگان و داستان‌نویسان سیاست‌گرای بعد از انقلاب اسلامی
۵۵	بخش دوم: چارچوب نظری و شیوه تحلیل
۵۷	شیوه بررسی و تحلیل رمان‌های سیاسی
۶۱	الگوی نقد عملی رمان‌های سیاسی
۶۲	۱. توصیف متن
۶۴	۲. تفسیر متن
۶۵	۳. تبیین / بیانگری متن
۶۷	فصل دوم: بررسی و تحلیل رمان‌های برگزیده
۶۹	مقدمه
۷۵	بخش نخست: بوطیقای نام‌شناسی ادبیات داستانی سیاست‌گرا در سه دهه اخیر
۷۷	نگاهی به مسئله عنوان‌شناسی آثار
۸۰	بررسی زبانی عنوان‌ها به ترتیب تاریخ انتشار
۸۱	۱. دوره نخست
۸۲	نام‌ها و شگردها

۸۲	 ۲. دوره دوم
۸۳	 نام‌ها و شیگردها
۸۴	 ۳. دوره سوم
۸۵	 نام‌ها و شیگردها
۸۶	 بررسی مقایسه‌ای عنوان‌های ترکیبی سه دوره با رویکرد زبانی و تکنیکی
۸۶	 بسامد عنوان‌های ساخت واژه‌ای حسی و انتزاعی
۸۷	 بررسی نام‌های هردوره با رویکرد معرفت‌شناسی و محتوایی (تحلیل گفتمانی)
۹۱	 بخش دوم: بررسی و تحلیل ادبیات داستانی سیاست‌گرا
۹۲	 رمان ۱: سلول ۱۸ / علی‌اشرف درویشیان
۹۳	 ۱. هیأت‌های مالی به نویسنده و مجموعه آثار
۹۶	 خلاصه داستان (۱-۱۸) در یک نگاه با تأکید بر درون‌مایه
۹۸	 نوع نقد داستان باتوجه عنصر زمان و دورنمای آن
۹۹	 روایت، زمان و فضای داستان
۱۰۰	 شخصیت‌پردازی و تبدیل آن باتوجه نوع تعامل شخصیت‌ها با سیاست
۱۰۱	 ۱. طیف اول (خانواده سمال)
۱۰۱	 الف) محافظه‌کاران ناآگاه و ارضی به‌وجود آمده
۱۰۱	 ب) محافظه‌کاران آگاه و ناراضی از وضع موجود
۱۰۱	 ج) رادیکال‌های آزادی‌خواه و انقلابی و سرافراز و ناآرام
۱۰۲	 ۲. طیف دوم (وابستگان حکومت و صاحبان قدرت)
۱۰۲	 ۳. طیف سوم (اغنیاء و صاحبان ثروت)
۱۰۳	 ۴. طیف چهارم (حاشیه‌نشینان و ناظر به‌وضع موجود)
۱۰۴	 تحلیل گزاره / گزاره‌های داستان «سلول ۱۸» از نظر تحلیل گفتمانی
۱۱۱	 نگاهی دیگر به داستان باتوجه به کردار گفتمانی و اجتماعی آن
۱۱۷	 رمان ۲: رازهای سرزمین من / رضا براهنی
۱۱۹	 مقدمه
۱۲۰	 رضا براهنی، موقعیت و آثارش در بافت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ایران
۱۲۲	 نگاهی به رمان با تأکید بر درون‌مایه و شخصیت‌های داستانی
۱۲۳	 بافت موقعیت تاریخی داستان باتوجه به عناصر تحلیل گفتمان
۱۲۵	 بافت جامعه‌شناختی رمان
۱۲۷	 تحلیل گزاره‌های رمان از نظر تحلیل گفتمانی
۱۲۷	 دیگرسازی، کینه‌زلی و مبارزه با حضور آمریکا و نقد رژیم پهلوی، یعنی سوگیری غیرمستقیم
۱۳۰	 بازتاب رویکردهای سوسیالیسم
۱۳۲	 تقابل گفتمانی نویسنده با گفتمان حاکم (بحران، بی‌سامانی، سرگردانی، دستگیری و زندان ≠ ثبات)

۱۳۳.....	شرح تضاد گفتمانی نویسنده در چگونگی برخورد با افراد
۱۳۳.....	نگرش نویسنده دربارهٔ انقلاب اسلامی (پیروزی اسطوره‌های خیر بر اسطوره‌های شر)

رمان ۳: روضه قاسم / امیرحسن چهل تن ۱۳۷

۱۳۹.....	مقدمه
۱۴۰.....	نگاهی به رمان با تأکید بر درون‌مایه آن
۱۴۲.....	روایت، زمان و فضای داستان (نگاه انتقادی به داستان)
۱۴۵.....	شخصیت‌پردازی و تحلیل شخصیت باتوجه به تعامل با عناصر رمان سیاسی
۱۴۶.....	تحلیل گزاره‌های داستان ازمنظر تحلیل گفتمانی
۱۴۷.....	توصیف متن
۱۵۲.....	تفسیر متن
۱۵۸.....	تبیین / بیانگر، متن

رمان ۴: ساف و زیستان بلند / شهرنوش پارسی‌پور ۱۵۹

۱۶۱.....	مقدمه
۱۶۴.....	خلاصه داستان در یک نگاه، دید بر درون‌مایه
۱۶۶.....	نوع نقد داستان باتوجه به عنصر زمان و دورنمای آن (انگیزه تألیف)
۱۶۸.....	شخصیت‌پردازی و تحلیل رمان باتوجه به ارتباط آن با هاله‌های رمان سیاسی
۱۷۲.....	تحلیل گزاره / گزاره‌های داستان ازمنظر تحلیل گفتمانی

رمان ۵: مدار صفر درجه / احمد محمود ۱۸۳

۱۸۵.....	مقدمه
۱۸۸.....	خلاصه داستان در یک نگاه با تأکید بر درون‌مایه
۱۹۰.....	نوع نقد داستان باتوجه به عنصر زمان و دورنمای آن (انگیزه تألیف)
۱۹۲.....	شخصیت‌پردازی و تحلیل آن باتوجه به ارتباط آن با مؤلفه‌های رمان سیاسی
۱۹۹.....	تحلیل گزاره / گزاره‌های داستان ازمنظر تحلیل گفتمانی
۱۹۹.....	توصیف متن
۲۰۲.....	تفسیر متن
۲۰۳.....	تبیین متن

رمان ۶: کولی کنار آتش / منیرو روانی‌پور ۲۱۷

۲۱۹.....	مقدمه
۲۲۰.....	خلاصه داستان (داستان در یک نگاه با تأکید بر درون‌مایه آن)
۲۲۲.....	نوع نقد رمان باتوجه به عنصر زمان و دورنمای آن (انگیزه تألیف)
۲۲۲.....	شخصیت‌پردازی و تحلیل رمان باتوجه به ارتباط آن با مؤلفه‌های رمان سیاسی
۲۲۳.....	۱. سی شخصیت یا یک شخصیت؟

۲۲۴	۲. تقابل زن و مرد
۲۲۴	الف) مردان خوب
۲۲۵	ب) زنان بد
۲۲۶	تحلیل گزاره / گزاره‌های داستان از نظر تحلیل سبکی - گفتمانی
۲۲۶	توصیف متن
۲۲۶	۱. تعامل زنان و مردان در سطح گفت‌وگو
۲۲۸	۲. جملات «مثبت» با «بار منفی»
۲۲۸	تفسیر متن
۲۲۸	۱. سمبل‌های شخصی داستان
۲۳۰	۲. کلمات استعاری
۲۳۱	تبیین / بیانگر متن
۲۳۱	۱. رمان‌های سیاسی الحاقی
۲۳۲	۲. رمان‌های درونی
۲۳۳	۳. قسم بر سندها، دم‌خافه‌پرستی
۲۳۷	رمان ۷: دکتر نون زسم، را بیشتر / مصدق دوست داشت / شهرام رحیمیان
۲۳۹	مقدمه
۲۳۹	خلاصه داستان (داستان در یک نگاه با تأکید بر درون‌مایه آن)
۲۴۱	نوع نقد داستان با توجه به موقعیت تاریخی و یافتن مایه اجتماعی
۲۴۳	شخصیت‌پردازی و تحلیل آن با توجه به نوع تعاملاً شخصیت‌ها با سیاست
۲۴۶	تحلیل گزاره / گزاره‌های داستان از نظر تحلیل گفتمانی
۲۴۶	توصیف متن
۲۴۸	۱. از نظر کاربرد ضمائر
۲۴۹	۲. از نظر کاربرد فعل و انواع آن
۲۵۰	۳. کاربرد خاص قیده‌ها
۲۵۰	۴. کاربرد خاص و پر دامنه وجه پرسشی و امری
۲۵۱	۵. کیفیت کنش‌های گفتاری و رفتاری
۲۵۳	۶. هم‌نوایی و هماهنگی واژگان با فضای تاریک حاکم بر رمان
۲۵۳	تفسیر متن
۲۵۶	بیانگری متن
۲۶۱	رمان ۸: شهر بازی / حمید یآوری
۲۶۳	مقدمه
۲۶۳	خلاصه داستان (در یک نگاه با تأکید بر درون‌مایه)
۲۶۴	نوع نقد داستان با توجه به عنصر زمان و دورنمای آن (انگیزه تألیف)

۲۶۵	عناصر تحلیل گفتمان در یافت موقعیتی باتوجه به حوادث تأثیرگذار سیاسی
۲۶۸	شخصیت‌پردازی و تحلیل آن باتوجه به‌نوع تعامل شخصیت‌ها با سیاست
۲۷۱	تحلیل گزاره / گزاره‌های رمان از‌نظر تحلیل گفتمانی
۲۷۱	توصیف متن
۲۷۴	تفسیر متن
۲۷۶	تبیین / بیانگری متن

رمان ۹: رود راوی / ابوتراب خسروی ۲۸۱

۲۸۳	مقدمه
۲۸۴	نخسه داستان (داستان در یک نگاه با تأکید بر درون‌مایه آن)
۲۸۵	نوع مد داستان باتوجه به عنصر زمان و دورنمای آن (انگیزه تألیف)
۲۸۷	شخصیت‌پردازی / تحلیل آن باتوجه به‌نوع تعامل شخصیت‌ها با سیاست
۲۸۷	۱. طایفه اول
۲۸۷	۲. طایفه دوم
۲۸۸	۳. طایفه سوم
۲۸۸	۴. طایفه چهارم
۲۸۹	تحلیل گزاره / گزاره‌های داستان از‌نظر تحلیل گفتمانی
۲۹۰	توصیف متن
۲۹۰	۱. توصیف در سطح واژگان
۲۹۱	۲. توصیف در سطح نحو
۲۹۳	تفسیر متن
۲۹۳	۱. ماجرا چیست؟
۲۹۴	۲. چه کسانی درگیر ماجرا هستند؟ و روابط آنها چگونه است؟
۲۹۵	۳. زبان ماجرا
۲۹۷	تبیین متن
۲۹۷	۱. قدرت
۳۰۰	الف) ممنوعیت
۳۰۱	ب) تقسیم‌بندی و نخواهنگی
۳۰۱	ج) حقیقت و خطا
۳۰۲	۲. ایدئولوژی
۳۰۳	الف) ایمان به اصول مفتاحیه
۳۰۳	ب) انکار روسپی‌زادگی سلسله مفتاحیه
۳۰۴	ج) مقابله با آگاهی در قالب مبارزه با بیماری
۳۰۵	د) تاریخ‌گرایی جدید
۳۰۶	هـ) اصالت قدرت به‌عنوان یک هدف و لذت

رمان ۱۰: هستی ناایمن / افشین خرم ۳۰۹

مقدمه ۳۱۱

خلاصه داستان (داستان در یک نگاه با تأکید بر درون‌مایه) ۳۱۱

نوع نقد داستان باتوجه به عنصر زمان و دورنمای آن (انگیزه تألیف) ۳۱۴

شخصیت‌پردازی و تحلیل آن باتوجه به نوع تعامل شخصیت‌ها با سیاست ۳۱۷

۱. طیف اول ۳۱۷

۲. طیف دوم ۳۱۸

تحلیل گزاره/ گزاره‌های داستان از نظر تحلیل گفتمانی ۳۱۸

توصیف متن ۳۱۸

تفسیر متن ۳۲۳

تبیین / استعاری ۳۲۵

فصل سوم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۳۳۳

بررسی نهایی ۳۳۵

پی‌نوشت‌ها، نمایه‌ها (نام‌ها، نشان‌ها، موضوع‌ها) و کتابنامه ۳۴۷

پی‌نوشت‌ها ۳۵۱

نمایه‌ها (نام‌ها، نشان‌ها و موضوع‌ها) ۳۷۲

کتابنامه ۳۸۲

گفتار نخست

نگاهی به ادبیات تاریخی و تاریخ ادبیات ایران نشان می‌دهد که هنر کلامی مکتوب یعنی ادبیات و شعر، فارغ از عناصری همچون حکمت، عرفان، اخلاق، عشق و البته نهاد سیاست و حکومت فاقد وجاهت و اعتبار لازم است. البته ترکیب و پیوند ادبیات با هر کدام از این مؤلفه‌های یادشده در ادوار مختلف یکسان و متوازن نبوده و با توجه به موقعیت و شرایط مختلف، در نوسان بوده است. بررسی اولیه پژوهش‌های ادبی نشان می‌دهد، درباره پیشینه این مسائل و عناصر (حکمت، عرفان و...) در ادبیات فارسی مقالات و پژوهش‌های متعددی نوشته شده است؛ اما درباره نهاد سیاست و جایگاه آن در ادبیات به‌ویژه ادبیات داستانی، آن‌هم با رویکرد به ادبیات داستانی معاصر پس از انقلاب اسلامی پژوهش لازم و جدی انجام نشده و حتی در جریان‌شناسی‌های ادبیات داستانی هم به‌دلایل متعدد لحاظ نشده است.

فقره اخیر، یعنی حضور و است در هیئت هنر و ادبیات در ادبیات کلاسیک فارسی با توجه به موقعیت، امکانات و ظرفیت‌ها، به‌گونه‌ای ریشه‌ایافته بیشتر در قالب توصیه‌نامه، سفارش‌نامه‌ها و سیاست‌نامه‌ها از زبان برخی از رجال ادب و هنر بازتاب یافته که نمونه کامل آن توصیه‌های انتقادی مولوی و طرح مسائل سیاسی و حکومتی در مکتوبات به برخی از حاکمان عصر؛ یا برخی از اندیشه‌های سیاسی خواجه نظام‌الملک در سیاست‌نامه است؛ درحالی که تعارض و تضاد ادبیات و سیاست در عصر جدید و دوران معاصر، به‌ویژه در ادبیات داستانی از لونی دیگر است.

براین اساس، اگر در آثار ادبی پیشین، پاره‌ای از ویژگی‌های تاکتیک‌های مسائل کلان سیاسی، حکومت و حکومت‌داری، تحلیل و نقد حاکمان آن‌هم بیشتر در قالب نثر متجلی شده است. ادبیات معاصر نیز یک نوع ادبی متولد شد که با مسائل مبتلابه انسان عصر جدید، تلازم فراوان داشت و آن نوع ادبیات داستانی و رمان است که از قضا علل و عوامل پیدایش آن نیز سیاسی و اجتماعی بوده است. ازسویی در جایگاه‌هایی که عده‌ای از محققان، کاربرد زبان را به هر شکل سیاسی می‌دانند، این مسئله در رمان‌هایی که با رویکردهای سیاسی و نقد سیاست نوشته می‌شوند، بیشتر و ملموس‌تر به‌نظر می‌رسد. اگر در برخی از حوزه‌های ادبی، مفهوم ادبیات سیاسی معنا ندارد؛ درمقابل، برخی دیگر به‌ویژه ناقدانی که به‌نقد بر مبنای ایدئولوژی باور دارند، می‌گویند: هر متنی تاحدودی ایدئولوژی‌های حاکم بر جامعه ازجمله گفتمان غالب را نشان می‌دهد یا آنها را در خود می‌گنجاند. براین اساس است که بررسی و تحلیل این دسته از آثار به‌منظور کشف جهان‌بینی حاکم بر دنیای متن امری بایسته به‌نظر می‌رسد.

رویکرد حاضر به ادبیات معاصر نشان می‌دهد که انعکاس آموزه‌ها و اندیشه‌های بشری در ادبیات و جریان بازتاب مسائل سیاسی در این نوع ادبی، به‌گونه‌ای است که می‌توان جریانی را با عنوان جریان ادبیات داستانی سیاسی به موازات شعر سیاسی در کنار جریان‌های دیگری در ادبیات داستانی معاصر

برشمرده ادبیاتی که بزرگ‌ترین مشکل یا علت‌العلل مشکلات و مسائل در ذهن شخصیت‌های داستان، رژیم سیاسی حاکم بر جامعه، نوع مناسبات قدرت و نبود آزادی سیاسی از یک‌سو؛ نقد رجال سیاسی و یک اندیشه سیاسی مشخص از سویی دیگر و تشریح انتقادی یک حادثه سیاسی مشخص از جانب دیگر است. نکته درخور تأمل دیگر اینکه در بهمن ۱۳۵۷ واقعه‌ای تاریخی در ایران رخ داد که معنا و قرائتی تازه از اسلام و مجموعه مؤلفه‌های پیرامون آن چون سیاست، دیانت، فقاهاست و... بود؛ انقلابی که میشل فوکو^(۱) آن را «انقلاب در عصر بی‌روح» خواند. انقلابی که افزون بر انقلاب سیاسی بودن، انقلاب فرهنگی هم به‌شمار آمد و شیوه‌های تازه و رفتار و گفتار و اندیشه‌ای جدید نیز با خود به همراه آورد.

در این پژوهش، نویسنده سعی دارد مجموعه ده رمان منتخب و برتر ادبیات داستانی سیاسی ایران را در سه‌دهه اخیر (از انقلاب اسلامی) براساس ظهور و بروز مؤلفه‌های سه‌گانه نقد رجال سیاسی یا چارچوب یک اندیشه سیاسی (۱)، وجود حادثه سیاسی در مرکز داستان (۲) و نقد رژیم سیاسی حاکم بر جامعه و نوع مناسبات قدرت و نبود آزادی سیاسی (۳) باتوجه به روش تحلیل انتقادی گفتمان بررسی و تحلیل کند. همچنین گفتنی است رویکرد نویسنده توجه به بهره‌گیری از روش تحلیل گفتمان، زبان‌شناختی نیز هست؛ اما باتوجه به ماهیت تحقیق که قصد رد به سه دهه، سیاسی رمان‌ها پردازد؛ نویسنده ناچار است به زمینه پیدایش متن، نوع مواجهه متن با گفتمان حاکم و مواردی از این دست نیز پردازد و بخش بیانگری تحلیل انتقادی گفتمان را نیز در هر رمان پررنگ‌تر بنماید.

در پایان، از همه کسانی که یاریگر نویسنده شدند؛ سپاسگزاری می‌کنم. آقایان دکتر سیدعلی قاسم‌زاده، دکتر علی سراج، یوسف‌رضا حامدی و خانم‌ها دکتر ماضی، دکتربانی، دکتر زینب صابریور، دکتر الهام حدادی و افسانه میری و مدیر محترم گروه ادبیات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جناب آقای دکتر مهدی سعیدی که طی انجام پژوهش، مشاور و همراه نویسنده بودند، همچنین از مدیر محترم انتشارات پژوهشگاه جناب آقای ابوالفضل موسویان که همراه و همراهی نویسنده بودند و سرکار خانم عفت نادری‌نژاد سپاسگزاری می‌کنم که متن را ویراسته و پیراسته کردند؛ و البته محاسن حتمی اثر نیز مدیون همت و همراهی این دوستان و همکاران است.

مصطفی کج‌بی

عضو هیئت علمی دانشگاه پیام‌نور

بخارست، رومانی، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۶